

Hälsovådliga förändringar i Stockholms sjukvård

Dagens Industri den 22 april 2024

Sedan valet 2022 har den rödgröna koalition som styr Region Stockholm satt i gång långtgående förändringar av sjukvården. Vårdval ska avskaffas och privat vård ersättas av offentlig. Enligt Socialdemokraternas finansregionråd Aida Hadžialić handlar det om ett paradigmskifte för att "ta tillbaka den demokratiska kontrollen" över välfärden.

Dagens vårdlandskap har vuxit fram successivt med ökad valfrihet för patienter och fler privata utförare. Allt sedan 1990-talet har Stockholm lett utvecklingen. Exempelvis har Stockholm infört många fler vårdval inom specialistvården än andra regioner.

Nu kommer dock tretton av dagens 38 vårdval i Stockholm antingen revideras eller läggas ner helt och hållet. Åtta ytterligare vårdval ska utredas vidare och kan också komma att läggas ner. Dessutom ska flera verksamheter övergå från privat till offentlig regi, bland annat sjukvårdsrådgivningen 1177, ambulanssjukvården och prehospitalet läkartjänst.

Men trots att det rör sig om stora förändringar är beslutsunderlagen bristfälliga. Vi har begärt ut relevanta handlingar från regionen för att se vilka konsekvensanalyser som ligger bakom den nya inriktningen. Till vår förvåning visade det sig att beslutsunderlag i flera fall saknas helt.

Regionens omställningsplan hänvisar till exempel till en genomlysning av samtliga vårdval och "fördjupad utredning" för de områden där utmaningarna är störst. Men inga genomlysningar eller utredningar tycks existera. Efter upprepade förfrågningar har vi fått bekräftat att inget sådant material finns att tillgå.

Om vi ser till de underlag som faktiskt existerar så håller de tyvärr inte en rimlig kvalitet. Det finns inga analyser som redogör för vilka antaganden som ligger till grund för regionens tolkningar eller om alternativa vägval hade kunnat ge bättre utfall. Någon diskussion om möjliga oavsiktliga konsekvenser finns inte heller, trots en hög risk för sådana när en så komplex verksamhet som specialistvården förändras kraftigt på kort tid.

I en ny rapport som i dag publiceras av Vårdföretagarna exemplifierar vi dessa problem med en djupdykning i ögonsjukvården, ett av de vårdval som ska avskaffas. Enligt regionen har detta vårdval, som infördes i november 2011, genererat allt större volymer och därmed totala kostnader sedan mitten av 10-talet. Men i själva verket kan hela den volymökning som tillskrivs vårdvalet förklaras av sjunkande produktion i andra delar av ögonsjukvården och av en förändrad befolkningsstruktur.

Den förändring vårdvolymerna som trots allt verkar ha med vårdvalet att göra är i stället koncentrerad till en ökning under åren 2012–2013. Detta tyder på att reformen – möjligtvis i samverkan med vårdgarantin – medförde ett uppdämt behov av ögonsjukvård plötsligt kunde tillgodoses. Troligen kan detta förklara varför Stockholm har lyckats bättre än resten av landet med att upprätthålla vårdgarantin inom ögonsjukvården.

I ljuset av detta framstår regionens idéer om att Stockholms vårdval har resulterat i överkonsumtion av ögonsjukvård som märkliga. En rimligare tolkning är att det råder underkonsumtion i andra regioner: patienter utanför Region Stockholm löper en större risk att bli utan medicinskt motiverat vård.

Regionens påstående att det går att spara 45 miljoner kronor till 2026 genom minskad "icke-medicinskt motiverad" ögonsjukvård – via ett slopat vårdval – framstår således som rent önsketänkande. Mycket riktigt saknas detaljerade uppgifter både om vilka behandlingar som i dag antas utföras trots att de inte är medicinskt motiverade och hur deras totalkostnad har räknats fram.

Planerade besparingar inom andra vårdområden framstår även de som ogrundade förhoppningar. Risken är i stället uppenbar att vårdköerna kommer att öka (och den lagstadgade vårdgarantin åsidosättas) i jakten på minskad vårdkonsumtion.

I rapporten visar vi även att regionens slutsatser mer generellt saknar stöd i befintlig forskning om effekterna av valfrihet och privata alternativ i sjukvården. Om något finns det indikationer på att konsekvenserna kan bli de omvända jämfört med de som förväntas. Svenska utvärderingar visar likaså att flera vårdval inom specialistsjukvården verkar fungera väl.

Vår slutsats är därför att det politiska styret i Region Stockholm bör gå tillbaka till ritbordet. Det krävs ordentliga utredningar och konsekvensanalyser innan man fortsätter på den inslagna vägen. Risken är annars betydande för att stockholmarna kommer att vakna upp i ett nytt vårdlandskap med mindre, sämre och dyrare vård.

Gabriel Heller Sahlgren

Henrik Jordahl